

CULINARY ASPECTS OF TERRITORIES AND DESTINATIONS - CONCEPTS AND APPROACHES

Abstract: This report discusses some of the concepts and approaches for characterizing the culinary differences in the given territories. A direct connection will be made between the ethno-religious peculiarities of the country, related to the culinary identity in the country. Traditional elements related to culinary regional differences will be highlighted. Different components of the territory connected with ethnographic features of communities, the related traditions and culinary differences will be considered, as they have been formed by different factors (geographical location, agriculture, religion, seasonality, etc.)

Author information:

Veselin Petkov
 Assoc. Prof., PhD
 Konstantin Preslavsky University of Shumen
 ✉ v.petkov@shu.bg
 🌐 Bulgaria

Keywords:
 concepts, regional, traditions, ethnographic,
 identity

Туристически дестинации.

Туристическата дестинация се явява най-значимия елемент в туристическия отрасъл. Тя може да се характеризира с различни компоненти обвързани с кулинарната идентичност, етнографски особености, традиции и др. Туристическата дестинация може да се разглежда повсеместно като континент, регион, курорт, атракции и др. За първи път през 1970 г. е направен опит за въвеждане на понятието туристическа дестинация от Георгулас¹, (1970). Според Воденска² (2010), „*понятието туристическа дестинация е „географско пространство (място, селище, регион, което се избира от съответния посетител (или посетители) като цел на туристическото пътуване, разполага с необходимите за престоя съоръжения за настаняване, хранене, развлечения и други туристически дейности*“. Видовете туристически дестинации се дефинират според Христов³, (2013) по следния начин:

- Крайбрежни зони
- Туристически градове
- Конферентни центрове
- Селски райони
- Обекти на национално-културно наследство
- Специално построени курортни селища

Според Пенерлиев, Петков, (2018)⁴, географски образ представлява система от знаци, символи, стереотипи, митове, които характеризират дадена територия. Изучаването му става на различни йерархични нива – психологически, съзнателно и под съзнателно.

¹ Geogulas, N. Tourist destination features, 1970ку,

² Воденска М., Основи на туризмаг. изд. Матком, 2010

³ Христов, Л., Туристически дестинации – същност и развитие, год. II, бр. 2, април - юни 2013

⁴ Penerliev, M. V. Petkov, V. Miteva, Imagined geographies and cultural tourism - similarities and opportunities, Confrence The cultural corridors of Southeastern Europe: cultural tourism without boundaries, Santorini, Greece, 2018

Концепции и подходи.

Концепцията за география на образите разкрива личните подсъзнателни идеи и представи, които хората имат за конкретни географски пространства. Концепцията за „география на образите“ също може да послужи за дефиниране на туристическа дестинация. Тя не влиза в противоречие с посочените им пространствени характеристики. В туристическата наука частен случай на географските образи“ представя Кръстев⁵ (2014), като туристически образ на мястото.

Кулинарните особености на териториите са „вплетени“ всички описани концепции, като пространствените и териториални специфики могат да се търсят и в етнографските им характеристики. Най-подходящ за подобно изследване е регионалният/районният подход, според Пенерлиев (2014)⁶ районирането като метод е сложен теоретико-методологичен проблем в географската наука. Съгласно съвременните представи има две нива на териториална диференциация, а именно регионално и локално. Те могат да се различават както по мащаб, така и определени закономерности и начини на проявление на определени процеси.

Подобно схващане предлагат Пенерлиев⁷ (2021), Марков⁸ (2002), за фолклорните (етнографски) области:

Фиг. 1 фолклорни/етнографски области в България

Северняшка фолклорна област

Северняшка фолклорна област обхваща Северозападна България и Средна северна България. Географски областта включва две подобласти – Дунавска хълмиста равнина (без Добруджа) и северната част на Старопланинската система. Границите на областта се очертават на север от Дунава, на юг от Стара планина, на запад от сръбската граница и на изток от

⁵ Кръстев, В., Туристическия образ на мястото: теоретични и практико приложни аспекти, Проблеми на географията, БАН, 2014

⁶ Пенерлиев, М., Теренни практики по обществена география, 2014, изд. Инкома Шумен

⁷ Penerliev, M. Possibility for spatial organization of the rural tourism in Bulgaria on the basis of Bulgarian folklore regions, Journal Quaestus, numarul 8, anul V, 2016, Timishoara, Romania, p.153-160;

⁸ Markov, I. Resources for development of rural tourism in Bulgaria. – In: Gałczynska, B., M. Ilieva (Eds.) Transformations of rural areas in Poland and Bulgaria. Case studies. - Dokumentacja Geograficzna, No 27. Instytut Geografii przestrzennego zagospodarowania PAN, Warszawa, 2002, p.133-139.

Добруджа. Това е най-голямата фолклорна област. В границите на тази фолклорна област биват приготвени пиле саламура, попара от просеник, лютика с пиперки, картофи и лук и др.

Тракийска фолклорна област

Тракия заема географския регион на Тракийската низина. Най-вече заради различия в танцовия фолклор обикновено бива поделена в две подобласти - Западна Тракия (Пловдивско и Пазарджишко) и Източна Тракия. Тракийската фолклорна област може да бъде представена със следните ястия. Сарми с булгур по селски, бакла с булгур и др.

Шопска фолклорна област

Шопска фолклорна област включва западната част от Средногорието, Софийско, Пернишко и Брезнишко. Традиционно приготвения ястия в шопската фолклорна област са спържа, кюфтета по Трънски, крофли с джумерки и др.

Добруджанска фолклорна област

Добруджа заема североизточната част на България – на север е оградена от Дунав, на изток – от Черно море, а на запад – от Северняшката фолклорна област. Добруджанската фолклорна област може да бъде представена в различни кулинарни аспекти, свързани с етнорелигиозните особености. Типични ястия представени в добруджанската фолклорна област са свинско със сливи и фасул, бозбаш, добруджански гювеч и др.

Пиринска фолклорна област

Македонската фолклорна област обхваща земите на Пирин планина, Вардарска и Беломорска Македония. Традиционни ястия приготвени в Пиринската фолклорна област са чомлек, суи чушчи с нозе от гуде, целоварчи и др.

Странджанска фолклорна област

Странджанската фолклорна област се намира на изток от Тракийската област до Черно море, на север се простира до Добруджа, а на юг до границата ни с Турция. По отношение на танцовия фолклор не се различава особено от Източна Тракия, поради което понякога е разглеждана като трета подобласт на Тракия. И все пак музикалният фолклор на Странджа е доста характерен и различим от този в Източна Тракия, в следствие на което много изследователи я разглеждат като отделна фолклорна област. Ястия приготвени в Странджанската фолклорна област са триеница, нестинарски гювеч, празена супа и др.

Родопска фолклорна област

Родопската фолклорна област съвпада с географската област Родопи. Планинската територия на Родопи планина дава своя отпечатък върху бита и културата на местното население. Основни традиционни ястия са клин, пататник, тенурки и др.

Всички изброени фолклорно области могат да бъдат обединени с дефиницията за идентичност. Има различни определения за идентичността в зависимост от нуждите на конкретното изследване. Според Ракаджийска (2017)⁹ идентичността се създава от взаимодействието между индивид и социална среда с изключителната роля на културата и историята за идентичностния процес. Различните измерения на идентичността предполагат чувството за единство на различните състояния на индивида, но и чувство за принадлежност към дадена общност. Според Копринаров (2013)¹⁰ „Идентичност” е понятие, което твърде трудно се поддава на дефиниране. Причината е в многоаспектността и широтата на съдържанието, което се сумира в това понятие. Думата „идентичност” произлиза от латинското местоимение „idem” (същия) в последствие съществителното „identitas, означаващо еднаквост, сходство, прилика. Чрез идентичността си хората се самоопределят и се различават от другите.

⁹ Ракаджийска, Св., Формиране на туристическа идентичност-условие за развитие на туризма //сб. Местната идентичност и глобалният туризъм, изд. Славена, Варна, 2017

¹⁰ Копринаров, Б., Международния туризъм и културната идентичност в контекста на глобализация, сб. Управление и образование, том IX (2), 2013

С тази си специфичност, понятието „идентичност” съдържа обобщаващи характеристики, позволяващи да се опише както личностната представа „за” и проявлението на индивидуалността, така и процесите на групово обединяване на базата на някакво сходство.

Интересна концепция на настоящото изследване може да бъде представено чрез кулинарната идентичност. Кулинарната идентичност включва приготвянето на храна, използването на продуктите, съхранение, консумация на собствена храна, като всичко това е резултат от конкретни исторически, социокултурни процеси, чиято същност е в създаването, поддържането и осигуряването на необходимите условия за развитието на дадената общност. Такова поведение се определя от редица фактори (социално-икономически, природни, социални, исторически и др.).

Важен фактор за формирането на кулинарната идентичност е историческият подход. Според Пенерлиев (2014)¹¹ това е общо научен метод, който цели да обясни различните процеси и явления в заобикалящата ни среда в контекста на категорията „време“. Например в регион Тоскана, Италия все още е запазена традицията да се приготвя и сервира безсолена хляб. Тази традиция датира от XVI век, когато е имало данък върху солта. Оказва се, че това облагане завинаги е променило начина, по който местните хора мислят за приготвянето на хляба. Тази стара традиция да се приготвя несолена хляб продължава и до ден днешен, като се обособява тоскански хляб, различен от другите региони в Италия. В повечето балкански държави (Северна Македония, Албания, Сърбия и др.) се е приготвяло ястие от царевично брашно-качамак. Ястието е подобно на Румънската мамалига и на Италианската полента. Тези ястия се приготвят по един и същи начин и могат да се сервират солени и сладки. В България започва използването на царевичен грис и приготвянето на качамак през 18 в. заради бързото приготвяне, като храна на този вид „хляб“, Това е особено примамливо за българката, поради нейната голяма натовареност – тежък селски труд и отглеждане на многобройна челяд. Италианската полента, българския качамак, румънската мамалига, словенската жганци, имат една и съща технология на приготвяне. Като в различните държави ястието е предлагано като основно (Румъния, България) и като гарнитура в Италия.

За анализа на кулинарните територии приложение намира системния подход. Според Пенерлиев (2014)¹² е известен в науката от края на 40^{те} години на XX век. Най-общо системата е комплекс от елементите намиращи се в постоянно взаимодействие. На базата на познанието за механизмите на вътрешните връзки между елементите на системата, този подход посочва изследователя към разкриване целостта на сложните обекти и явления.

Всички елементи (географско положение, почви, климат, селско стопанство, религия, сезонност и др.) намиращи се в постоянно взаимодействие са в пряка зависимост спрямо конкретните територии. Това разкрива в същността си системният подход. Един логичен пример е повсеместното разпространение на ястията приготвени с/от боб в територията на Добруджа, която е основен производителен регион за бобовите култури в България.

Като заключение може да се обобщи, че изведените на концепции и подходи свързани с кулинарните аспекти на различните територии са подходящи и напълно приложими спрямо разглеждания теоретичен проблем. В голямата си част това са и чисто географски инструменти за териториален анализ. Това показва теоретичната и териториалната свързаност на разглеждания проблем с географската наука.

References:

1. Geogulas, N. Tourist destination features, 1970,

¹¹ Пенерлиев, М., Теренни практики по обществена география, 2014, изд. Инкома Шумен

¹² Пенерлиев, М., Теренни практики по обществена география, 2014, изд. Инкома Шумен

2. Hristov, L., Turisticheski destinacii – sashtnost i razvitie, god. II, br.2, april-uyni 2013
3. Krastev, V., Turisticheskiya obraz na myastoto: teoretichni I praktiko prilojni aspekti, Problemi na geografiyata, BAN, 2014.
4. Koprinarov, B., Mevdynarodniya turizam I kulturnata identichnost v konteksta na globalizaciya, sb. Upravlenie I obrazovanie, tom IX (2),
5. Markov, I. Resources for development of rural tourism in Bulgaria. – In: Gałczynska, B., M. Ilieva (Eds.) Transformations of rural areas in Poland and Bulgaria. Case studies. - Dokumentacja Geograficzna, No 27. Instytut Geografii przestrzennego zagospodarowania PAN, Warszawa, 2002, p.133-139
6. Penerliev, M. V. Petkov, V. Miteva, IMAGINED GEOGRAPHIES AND CULTURAL TOURISM - SIMILARITIES AND OPPORTUNITIES, Confrence The cultural corridors of Southeastern Europe: cultural tourism without boundaries, Santorini, Greece
7. Penerliev, M. Possibility for spatial organization of the rural tourism in Bulgaria on the basis of Bulgarian folklore regions, Journal Quaestus, numarul 8, anul V, 2016, Timishoara, Romania, p.153-160;
8. Penerliev, M., Terenni praktiki po obshtestvena geografiya, 2014, Izd. Inkoma, Shumen
9. Rakadjiiska, Sv., Formirane na turisticheska identichnost-uslovie za razvitie na turizma, //sb. Mestna identichnost I globalniya tutizam, izd. Slvena, Varna,
10. Vodenska M., Osnovi na turizma, 2010 r. izd. Matkom